

Паславская И. С. Риск-менеджмент в Украине: состояние исследования проблемы и перспективы развития

Актуальность материала, изложенного в статье, обусловлена необходимостью сохранения и повышения конкурентоспособности высших учебных заведений на рынке образовательных услуг. Внедрение менеджмента рисков в деятельность ВУЗов довольно новое направление в системе управления ВУЗами в Украине.

Ключевые слова: риск-менеджмент, высшее учебное заведение, риск, система управления, образовательные услуги.

Paslavska I. Risk-Management in Ukraine: the State of Problem Researches and Perspectives of Development

Actuality of material, stated in the article, is conditioned by the necessity of maintenance and increase of competitiveness of higher educational institutions at the market of educational services. Implementation of risk management in activity of HEI is rather new direction in the system of HEI government in Ukraine

Key words: risk-management, higher educational institution, risk, efficiency, government system, educational services.

Стаття надійшла до редакції 11.09.2017 р.

Прийнято до друку 24.11.2017 р.

Рецензент – д.п.н., проф. Хриков Є. М.

УДК 378.013.3:004.032.6:001.895](477)(045)

А. О. Рижанова

**МЕДІАОСВІТА ЯК СКЛАДОВА ВИЩОЇ ОСВІТИ
ДЛЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ**

Становлення інформаційної культури світу, з одного боку, стимулює інноваційні тенденції у динаміці розвинутих країн, з іншого боку, саме впровадження інновацій у системі освіти зумовлює прискорений розвиток тих суспільств, що намагаються долучитися до авангардних. Україна обрала саме цей шлях, отже, нововведення вищої освіти, яка продукує інтелектуальну еліту країни, сприятимуть соціокультурному вдосконаленню нашої країни. Медіаосвіта не є у повному сенсі інноваційною частиною освітнього процесу, оскільки цілеспрямовано та систематично впроваджувалася, наприклад, у США ще з 60-их років ХХ сторіччя, проте вона відбиває специфіку саме інформаційного суспільства, де визначальним для соціального розвитку людини стає процес медіасоціалізації, з його кіберскладовою. Використання мультимедійних технологій у вищій освіті спричинить як

її оновлення, так і прискорить вдосконалення всіх соціокультурних сфер суспільства. Проте впровадження медіаосвіти у системі вищої освіти нашої країни гальмується низкою причин.

Вплив вищої освіти на інноваційний розвиток країни обґрунтовували В. Кремень, С. Ніколаєнко, В. Огнев'юк та інші, різновиди медіаосвіти та медіаграмотність досліджували О. Вознесенська, О. Волошенюк, Д. Дзюба, Л. Зазнобіна, В. Іванов, Л. Кульчинська, Г. Онкович, М. Сидоркіна, І. Челишева, А. Федоров та інші, зарубіжний досвід медіапедагогіки аналізували В. Колесниченко, А. Левицька, Г. Михалева та інші. Проте причини гальмування впровадження медіаосвіти в системі вищої школи нашої країни досліджено недостатньо.

Метою публікації є на підставі з'ясування її сутності виокремлення складових, що заважають сьогодні поширенню медіаосвіти у вищій школі, а, отже, інноваційному розвитку України.

Медіаосвіта у вищій школі розглядається вченими як освіта майбутніх фахівців медіа (Х. Баков [1], І. Челишева [2; 3] А. Федоров [3] та ін.), як специфічні мультимедійні технології сучасної підготовки будь-яких фахівців вищої кваліфікації (Н. Ситникова [4], І. Розина [5] та ін.) та як особливий напрям розвитку особистості, притаманний для інформаційного суспільства, спрямований на формування медіакультури – структурного компоненту інформаційної культури людини XXI століття (І. Золотарева [6], Г. Максимова [7], Є. Мурюкіна [8], Г. Онкович [10] та ін.). У нашій країні 2010 року Президія Національної академії педагогічних наук схвалила «Концепцію впровадження медіаосвіти в Україні» (далі Концепція), а 2016 р. – її оновлений варіант, де визначена сутність медіаосвіти, на нашу думку, саме у сенсі процесу, що забезпечує набуття специфічної інформаційної культури – «частина освітнього процесу, спрямована на формування в суспільстві медіакультури, підготовку особистості до безпечної та ефективної взаємодії із сучасною системою мас-медіа, включаючи як традиційні (друковані видання, радіо, кіно, телебачення), так і новітні (комп'ютерно опосередковане спілкування, інтернет, мобільна телефонія) медіа з урахуванням розвитку інформаційно-комунікаційних технологій» [9]. Розуміння «медіаосвіти у вищій школі» у Концепції, на наш погляд, звужується до перших двох напрямів, визначених на початку нашої публікації, оскільки увага акцентується на освіті фахівців медіа, медіапедігогів та інших спеціалістів: «передбачає підготовку як фахівців для мас-медіа, так і медіапедагогів та медіапсихологів. Крім того, медіаосвітні елементи мають увійти до навчальних програм циклу професійно орієнтованої гуманітарної підготовки з інших спеціальностей у відповідних їм обсягах (предметна професійна медіаосвіта)» [9], отже, останнє очевидно передбачає використання мультимедійних технологій у професійній підготовці. Вважаємо, що тут не вистачає наступності зі шкільною складовою медіаосвітньої системи країни ані за напрямками, ані за результатом. Якщо шкільна медіаосвіта спрямована на формування

комунікаційної медіакомпетентності, де провідну роль відіграють шкільні бібліотеки як сучасні комп'ютеризовані центри, в яких концентрується інформаційно-пошукова діяльність учнів, то мабуть у вищій школі студенти мають озброюватися медіакультурою, зокрема і в оновлених університетських бібліотеках – інформаційних (або медіа) центрах, які акумулюють інформацію за певними професіями на будь-яких носіях, у будь-якому вигляді. З нашої точки зору, медіаосвіта у вищій школі за своєю суттю повинна мати комплексний характер і включати всі три, означені на початку, напрями для інноваційного оновлення освіти. Повномасштабне використання мультимедійних технологій оволодіння професією забезпечить впровадження інноваційного навчання. На відміну від традиційного, яке за суттю є репродуктивним, що формує «конвергентне мислення» (Д. Гилфорд) – на задане запитання дається відповідь, прийнята в даній культурі, інноваційне навчання сприяє становленню «дивергентного мислення», коли на запитання дається одна або кілька відповідей, які не були раніше сформульовані в даній культурі [12], що саме і свідчить про формування інноваційної людини, яка має реалізувати тенденції розвитку інформаційної цивілізації. Однак крім інноваційного мислення сучасна людина, щоб не перетворитися на інформаційного раба або злочинця, має оволодіти цінностями інформаційного суспільства. Перифразуючи Е. Роттердамського, підкреслимо, що нині людина поза медіаінформаційного виховання (зокрема у вищій школі) – злочин, оскільки при зростаючому впливі засобів масової комунікації на процес соціалізації, навіть медіаграмотність, тим більш медіакомпетентність, стають запобіжними чинниками медіаманіпулювання (політичного, економічного, кримінального тощо), особливо це важливо в період поширення гібридних війн. Виникнення та розвиток Інтернету актуалізують формування у вищій школі віртуальної компетентності як певного захисту фахівців від переважно стихійної кіберсоціалізації. Проте медіаінформаційна культура цих фахівців має включати елементи професійної освіти майбутніх спеціалістів мас-медіа і вдосконалюватися через педагогічні мультимедійні технології викладачів за обраним предметом, оскільки в умовах кіберпростору інформаційного суспільства «кожний» не лише зазнає медіа впливів, але і впливає на «всіх» через власні медіатексти, зокрема професійні. Отже, принцип «не зашкодь» за інформаційної доби (вперше у філогенезі в умовах необмеженого та неконтрольованого доступу до будь-якої інформації) має стосуватися не лише лікарів та педагогів, але й кожного фахівця вищої кваліфікації. Очевидно, збільшення якісної загально доступної професійної інформації у всіх соціокультурних сферах забезпечить інноваційний розвиток країни, яка створює умови для впровадження медіаосвіти у вищу школу.

Визначившись із актуальністю, сутністю та змістом медіаосвіти у вищій школі з'ясуємо стан її впровадження в нашій країні. На наш погляд, державний рівень організації та керування цього процесу на

практиці поки відсутній, оскільки той експеримент з реалізації Концепції, що тривав 2010-2016 рр., відбувався лише в школах (120), де викладали медіакультуру учням тільки 10-их класів. Погоджуємося з Д. Плахтою, що навіть в загальноосвітніх школах «медіаосвіта в Україні до сих пор знаходиться на шляху від педагогічної інновації до обов'язкового освітнього атрибуту. ...серед педагогічного співтовариства виник певний розрив між тією прогресивною викладацькою меншістю, яка вже практикує медіаосвітні елементи, і тою більшістю, для якої, наприклад, поняття «медіаграмотність» до сих пір залишається загадкою» [13]. Отже, середня школа в переважній більшості сьогодні лише усвідомлює необхідність медіаосвіти. При цьому зауважимо, що вітчизняна школа має давні традиції формування інформаційної культури, щоправда, відповідальність за це несли шкільні бібліотекарі, які обґрунтовували наскрізні (з початкової ланки до старшої) програми навчання школярів (бібліотечні уроки, які допомагали оволодівати культурою читача, глядача, слухача), розробляли концепції сучасної шкільної бібліотеки – інформаційного центру, складовими фондів яких є, крім друкованих, і аудіовізуальні матеріали, і електронна інформація [14]. На жаль, у нас, як правило, не дуже цінується власний позитивний досвід, тому замість оновлення цих програм змістом та методиками щодо становлення віртуальної грамотності, культури учнів, ми вимушені під зарубіжним впливом розпочинати практично з початку. Проте у ВНЗ навіть тих традицій не було, вища школа навчала користуватися науковою літературою, науковою бібліотекою, здійснювати науково-дослідну діяльність. Зрозуміло, що сучасний кіберпростір висунув нові вимоги до професійного становлення, тому вища школа нині беручись до медіаосвіти має визначитися: або надавати медіаінформаційну грамотність /компетентність замість школи, або відбирати абітурієнтів, які вже їх мають, забезпечуючи студентам умови для розвитку медіаінформаційної культури, зокрема професійної.

Крім того, науково-педагогічні працівники не мають досвіду медіаосвіти, навіть якщо володіють особистою медіакультурою. Методика медіаосвіти не викладається ані в магістратурі, ані в аспірантурі, тобто навіть нова генерація викладачів нині не готується до цієї діяльності, але існує специфіка застосування таких технологій інформаційної взаємодії, як: мультимедіа, гіпертекст, гіпермедіа, телекомунікація, віртуальна реальність, у викладанні різних професійних дисциплін. Отже, щоб впровадження медіаосвіти і у вищій школі не базувалося лише на героїчному ентузіазмі, необхідно вже сьогодні стимулювати підвищення кваліфікації всіх викладачів щодо дидактики медіаосвіти (якщо це завдання вищої школи загалом) та/або нарешті розпочати підготовку фахівців з цієї спеціальності, до речі, у Росії медіадидактів у ВНЗ готують з 2002 року.

Якість медіаосвіти у вищій школі залежить ще й від відповідного матеріально-технічного забезпечення, перш за все, бібліотек

університетів стосовно доступу до пошуку сучасних медіатекстів, їх аналізу, обробки, перетворення та створення на цієї основі нової медіа інформації. Підтримуючи трансформаційні процеси шкільних бібліотек, у вищій школі мають формуватися медіаінформаційні центри професійного спрямування. Для інноваційного перетворення суспільства вищої освіти необхідно не лише впроваджувати інноваційні методи навчання, але й створювати сучасний медіаінформаційний простір. На жаль, у багатьох університетах, академіях нині не вистачає елементарних пристроїв: комп'ютерів, принтерів, мультимедійних дощок, проекторів, не кажучи вже про найсучасніші.

У цілому наша країна значно відстає у впровадженні медіаосвіти у ВНЗ на лише від західноєвропейських країн, але навіть від Росії. Проте, за аналізом Концепції, перспективи цієї освіти в українських вишах існують. Як би не хотілося прискорити цей процес, однак, на краще, що медіаосвіта у вітчизняних ВНЗ не запроваджується примусово, щоб не перетворитися на чергову модну, але формальну компанію. Наприклад, не зважаючи на існування наукових шкіл, на наукові досягнення наших східних сусідів у розробці теорії медіаосвіти, запровадження підготовки фахівців вищої кваліфікації відповідної спеціалізації, все одне рівень залежності громадян від медіа маніпуляції надто високий. Правильним вважаємо по життєвий підхід української Концепції, де до системи медіаосвіти входять родина, всі заклади освіти, зокрема освіти дорослих, і навіть медіаосвіта засобами медіа. Це та міжвідомчий характер медіаосвіти дуже нагадує на ставлення до соціальної педагогіки на етапі її впровадження, сподіваємося, що медіадидактив мінує доля соціальних педагогів в Україні.

Таким чином, узагальнюючи зазначимо, що медіаосвіта у вищій школі України має складатися з медіанавчання для формування та розвитку дивергентного мислення професіоналів, з медіавиховання для оволодіння фахівцем цінностями інформаційного суспільства, вміннями захищатися та протистояти медіа агресії, кіберзлочинності та з медіаінформаційної творчості – здатності до творення нового інформаційного продукту, зокрема медіа текстів, які сприятимуть удосконаленню професійної освіти, теорії та практики, інноваційному розвитку нашої країни, динаміці інформаційної цивілізації людства. В Україні, на наш погляд, цьому заважають серед іншого: відсутність наступності медіаосвіти в загальноосвітній та вищій школі; непоширеність програм підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників щодо медійної культури, впровадження освітніх мультимедійних технологій; економічна скрута для перетворення бібліотек університетів на медіаінформаційні центри, які акумулюють професійну інформацію у будь-якому вигляді, на різноманітних носіях для інноваційних трансформацій вищої школи; недостатня забезпеченість ВНЗ технікою (мультимедійними проекторами, дошками тощо) для вільного доступу до неї викладачів та студентів.

Напрямами подальших наукових розвідок можуть бути дослідження реального стану медіаінформаційної культури студентів, науково-педагогічних працівників, фахівців бібліотечно-інформаційних центрів університетів, обґрунтування комплексних програм підвищення цієї культури за принципом наступності щодо шкільної медіаосвіти. Розробка педагогічних медіатехнологій за певними професіями, предметами, на кшталт, медіапідручників за співтворчістю фахівців-предметників, медіаспеціалістів, медіапсихологів та інформаційно-бібліотечних працівників.

Список використаної літератури

- 1. Баков Х. И.** Медиаобразование в многонациональном ВУЗе. – Электронный ресурс. – Режим доступа: <http://emag.iis.ru/arc/infosoc/emag.nsf/BPA/86b1bb38bc17ff5dc3256ee7003beb7a>
- 2. Чельшева И. В.** Российское медиаобразование и детская журналистика в XX столетии: основные исторические тенденции / И. В. Чельшева // Актуальные проблемы журналистики в условиях глобализации информационного пространства. – Вып. 1. – Челябинск : РЕКПОЛ, 2007.
- 3. Федоров А. В., Чельшева И. В.** Медиаобразование в современной России: основные модели / А. В. Федоров, И. В. Чельшева // Высшее образование в России. – 2004. – № 8. – С. 34–39.
- 4. Ситникова Н. А.** Дидактические проблемы использования аудиовизуальных технологий обучения / Н. А. Ситникова. – М. : Изд-во Москов. психол.-соц. ин-та, 2001. – 64 с.
- 5. Розина И. Н.** Педагогическая компьютерно-опосредованная коммуникация / И. Н. Розина. – М. : Логос, 2005. – 460 с.
- 6. Основы** информационной культуры: учебно-метод. пособие / сост. В. И. Золотарева и др. – М. : Москов. инженер.-физ. ин-т, 2005.
- 7. Максимова Г. П.** Модернизация воспитания в высшей школе на основе интеграции педагогики и искусства в медиасреде / Г. П. Максимова. – Ростов н/Д. : Изд-во Ростов. гос. эконом. ун-та, 2007. 300 с.
- 8. Мурюкина Е. В.** Медиаобразовательные занятия со студентами педагогического вуза в контексте личностно-ориентированных подходов / Е. В. Мурюкина // Медиаобразование. – 2007. – №2. – С. 11–115.
- 9. Концепція** впровадження медіаосвіти в Україні. – [Електронний ресурс]. – Режим доступа: http://osvita.mediasapiens.ua/mediaprosvita/mediaosvita/kontseptsiya_vprova_dzhennya_mediaosviti_v_ukraini_nova_redaktsiya/.
- 10. Онкович Г.В.** Медиаобразование в Украине: современное состояние и перспективы развития. – [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://www.info-library.com.ua/libs/stattya/5726-mediaosvita-v-ukrayini-suchasnij-stan-i-perspektivi-rozvitku.html>; Медиадидактика высшей школы [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://www.mic.org.ru/prob/index.php/new/184-mediadidaktika-vysshej-shkoly>.
- 11. Медіаосвіта** та медіаграмотність: підручник / В. Ф. Іванов, О. В. Волошенюк, Д. Ю. Дзюба ; Акад. укр. преси. – К. : Центр вільної преси, 2012. – 352 с.

- 12. Пашковская И. Н.** Разработка и внедрение инновационных образовательных технологий в образовательный процесс при введении в действие ФГОС ВПО. Методические рекомендации для профессорско-преподавательского состава / И. Н. Пашковская, Н. И. Королёва. – СПб, 2011. – 103 с. **13. Плахта Д.** Медиаобразовательная вакцинация: украинские реалии. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://day.kyiv.ua/ru/blog/politika/mediaobrazovatel'naya-vakcinaciya>.
- 14. Малько А. О.** Шкільний бібліотечно-інформаційний центр / А. О. Малько // Барви творчості: наук.-метод. зб. – К., 1995. – 124 с.
- 15. Малько А. О., Сергійчук З. О.** Орієнтовна програма навчання бібліотечно-бібліографічній та інформаційній культурі / А. О. Малько, З. О. Сергійчук // Інформаційний збірник МО України. – 1994. – №16. – С. 15–21.

Рижанова А. О. Медіаосвіта як складова вищої освіти для інноваційного розвитку України

Медіаосвіта у вищій школі в публікації розглядається переважно як особливий напрям розвитку особистості, спрямований на формування медіакультури – структурного компоненту інформаційної культури людини ХХІ століття. За умови зростаючого впливу ЗМК на процес соціалізації, навіть медіаграмотність стає запобіжним чинником маніпулювання (політичного, економічного, кримінального тощо), профілактикою інформаційного рабства (особливо в період поширення гібридних війн), певним захистом майбутніх фахівців від переважно стихійної кіберсоціалізації. В Україні поширенню цієї складової вищої освіти заважають серед іншого: відсутність наступності медіаосвіти в загальноосвітній та вищій школі; непоширеність програм підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників щодо медійної культури, впровадження освітніх мультимедійних технологій; відсутність інформаційних (або медіа) центрів у ВНЗ; недостатня забезпеченість ВНЗ технікою (мультимедійними проекторами, дошками тощо) для вільного доступу до неї викладачів та студентів.

Ключові слова: медіаосвіта, інформаційна культура, вища освіта, інноваційний розвиток України, інформаційне суспільство.

Рыжанова А. А. Медиаобразование как составляющая высшего образования для инновационного развития Украины

Медиаобразование в высшей школе рассматривается преимущественно как специфическое направление развития личности, направленное на формирование медиакультуры – структурного компонента информационной культуры человека ХХІ столетия. В условиях возросшего влияния СМК на процесс социализации, даже медиаграмотность становится предупредительным фактором манипулирования (политического, экономического, криминального и т.д.), профилактикой информационного рабства (особенно в период

распространения гибридных войн), определенной защитой будущих специалистов от преимущественно стихийной киберсоциализации. В Украине распространению этой составляющей высшего образованию мешают среди прочего: отсутствие преемственности медиаобразования в общеобразовательной и высшей школе; нераспространенность программ повышения квалификации научно-педагогических работников относительно медиакультуры, внедрения образовательных мультимедийных технологий; отсутствие информационных (или медиа) центров в ВУЗах, недостаточная обеспеченность ВУЗов техникой (мультимедийными проекторами, досками и т.д.) для свободного доступа к ней преподавателей и студентов.

Ключевые слова: медиаобразование, информационная культура, высшее образование, инновационное развитие Украины, информационное общество.

Ryzhanova A. Mediaeducation as a Component of Higher Education for Innovational Development of Ukraine

Mediaeducation in higher education is viewed as education of future media specialists, as specific multimedia technologies for training any high-level specialists and as a distinct branch of personal development that is inherent to information society, and is aimed at forming mediaculture – a structural component of XXIst century person's information culture. Most attention is paid to the lattermost aspect, as the influence of mass communication means on socialization increases and medialiteracy becomes the way to prevent manipulation (political, economical, criminal etc.), avoid informational dependence, especially in hybrid warfare. Importance of Internet makes forming virtual competence in higher education more significant, as it serves as a safeguard for specialists in mostly chaotic cybersocialization. However informational (mainly media) culture of these specialists must include the elements of professional education of future media users and get improved through pedagogical multimedia technologies in the field, for within the cyberspace of information society “everyone” doesn't only get influenced by media, but also influences “everybody” with personal media texts, namely professional ones. Obviously, increasing the number of high-quality generally-available professional information will ensure innovational development of the state that creates opportunities to implement mediaeducation into higher education. We believe that in Ukraine these opportunities are obstructed, among other things, by the absence of mediaeducation that would link elementary and higher education institutions, by the lack of curriculum for training specialists in the field of media-culture and implementation of educational multimedia technologies, as well as by the economic hardships that prevent university libraries from turning into informational (or media) centers that accumulate professional knowledge in any form and by the shortage of hardware (multimedia projectors, boards etc.) that would be free for techers and students to use.

Key words: mediaeducation, information culture, higher education, innovational development of Ukraine, information society.

Стаття надійшла до редакції 29.09.2017 р.

Прийнято до друку 24.11.2017 р.

Рецензент – д.п.н., проф. Харченко С. Я.

УДК 378:005.44

О. М. Старокожко

СТРАТЕГІЇ ПОЛІПАРАДИГМАЛЬНОСТІ ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ

Вища освіта відноситься до багатовимірних соціальних феноменів, якому притаманні внутрішні закономірності розвитку і прогресу відповідно до формату суспільства та людської цивілізації. Звідси приходимо до висновку про неможливість дослідження царини освіти ресурсами окремо вибраних методів, підходів та парадигм. Про це свідчить досвід наукових підходів, імперативно запроваджених в освітній простір України в 80-х роках ХХ століття та на початку ХХІ століття. В 80-х роках академічною наукою була визнана як пріоритет парадигма оптимізації навчального процесу, в 90-ті роки – парадигма діяльності, особистісної орієнтованості, на рубежі ХХ-ХХІ ст. – системна та синергетичні парадигми, які з 2005 року змінилися тотальною компетентнісною парадигмою.

Однак, їх запровадження не забезпечили прогрес національної системи вищої освіти, у 2005 році за зразок прийнята європейська модель (Болонський процес), механізми якої сприяють забезпеченню якості конкурентоспроможної освіти. Якість освітніх послуг – багатовимірний феномен, він обслуговується багатьма науковими парадигмами та моделями, завдання яких забезпечити такі якості випускника: виключність (прагнення бути кращим); досконалість, придатність до певних цілей (компетентність), співвідношення з ціною (можливість та термін повернення інвестицій у вищу освіту), атрибутивність (здатність до постійного розвитку [1, с. 10].

Визначено такі завдання дослідження автора:

1. Збагатити науковий дискурс вітчизняної педагогіки вищої освіти щодо поліпарадигмальності в забезпеченні якості освітніх послуг.

2. Визначити наукові парадигми вітчизняного освітнього простору, які через інтерференцію та кореляцію забезпечують освітні зміни з композитними характеристиками.

3. Запропонувати технологічні моделі здійснення поліпарадигмальності в практиці вищої освіти.